

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУБ'ЄКТІВ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У СВІТЛІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Правосуддя – одне із фундаментальних галузей державної діяльності, що здійснюється судами шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій [законом](#), процесуальній формі справ. В контексті сучасних перетворень, яких зазнає наразі наша держава, беззаперечним є те, що демократичне суспільство та правова держава мають потребу в ефективній і незалежній судовій владі. Недієва та малоефективна судова влада є найбільшою загрозою для існування правової держави, забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина, інтересів громадянського суспільства.

На сьогодні, розуміння суті процесуального положення суб'єктів у судовому процесі є необхідною умовою і основою для реалізації завдань, що стоять перед цивільним процесом, для вирішення практичних завдань судочинства.

В теорії права виділяють дві основні ознаки суб'єктів певних правовідносин, по-перше, вони мають відповідний правовий статус, тобто наділені певними юридичними правами та обов'язками, по-друге, такі особи набувають здатності бути суб'єктами конкретних правовідносин на підставі законодавчих норм.

Чинне цивільне процесуальне законодавство не регламентує поняття «суб'єкти цивільних процесуальних відносин», «учасники судового процесу», а дає перелік осіб, які входять до їх складу. Так, у главі 4 розділу I Цивільного процесуального кодексу України «Учасники судового процесу» зазначено, що до таких осіб відносять: сторони, треті особи, органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (Уповноважений Верховної ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади та органи місцевого самоврядування), представники, помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, спеціаліст, перекладач.

Слід зауважити, що суд не відносять до категорії поняття «учасники» і, як видно, його виключено із даного переліку учасників процесу. Однак, відповідно до теорії цивільного процесуального права, суд є обов'язковим суб'єктом будь-якого процесуального правовідношення, починаючи з подання позову і закінчуючи виконанням судових рішень. У зв'язку з цим можна стверджувати, що поняття «суб'єкти цивільних процесуальних відносин» ширше за поняття «учасники судового процесу».

Залежно від ролі та участі у судовому процесі в теорії процесуального права прийнято всіх суб'єктів поділяти на певні групи. В основі такого поділу лежить функціональний критерій.

Наприклад, С. Я. Фурса, М. Й. Штефан досліджуючи існуючі класифікації суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин в залежності від їх правового статусу, процесуальної ролі, виконуваних ними функцій та їх законодавчого визначення, виокремлюють три основні групи учасників, а саме:

- 1) особи, які здійснюють правосуддя у цивільних справах;
- 2) особи, які беруть участь у справі;
- 3) особи, які не беруть безпосередню участь у справі, але сприяють розгляду справи.

Згідно з чинним Цивільним процесуальним кодексом України особами, які здійснюють правосуддя у цивільних справах є:

- суди (місцеві загальні суди, як суди першої інстанції; апеляційні суди, які знаходяться у межах відповідного апеляційного округу; Верховний Суд України, як суд касаційної інстанції);
- помічник судді (особа, яка забезпечує підготовку та організаційне забезпечення судового процесу);
- секретар судового засідання (особа, яке забезпечує організаційний супровід судового процесу та судового засідання);
- судовий розпорядник (особа, яка забезпечує додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головуючого в судовому засіданні).

Особами, які беруть участь у справі є:

- сторони (залежно від виду провадження, в порядку якого розглядається справа, вони можуть називатися – позивач і відповідач; заявник та боржник; заявник та інша заінтересована особа);
- треті особи (які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору та які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору);
- органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб;
- представники.

До осіб, які не беруть безпосередню участь у справі, але сприяють розгляду справи законодавець відносить свідка, експерта, експерта з питань права, спеціаліста, перекладача.

Як видно, в теорії цивільного процесуального права і чинного процесуального законодавства цілком виважено і аргументовано визначені процесуальний статус кожного суб'єкта судового процесу, забезпечивши належне виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень.

Разом з тим, у світлі судової реформи, що наразі проходить у нашій державі, проблема підвищення ефективності участі кожного з них залишається актуальною, адже від цього буде залежати якість як самого судового процесу, так і його кінцевий результат.

На нашу думку, останні новели цивільного процесуального законодавства, а саме - запровадження представництва через адвоката,

залучення до справи експерта з питань права набувають для реформування судової системи України безумовно важливого значення, що забезпечує необхідність переосмислення ролі і значення окремих суб'єктів судового процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / [за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оні- щенко]. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
2. Васильєв С.В. Гражданський процес: учебное пособие / С.В. Васильєв. — Харьков: ООО Одиссей, 2006. — 512 с.
3. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. зал. / М.Й. Штефан. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. — 624 с.
4. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні : монографія / [С. В. Ківалов, Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; НУ ОЮА. — Одеса : Юридична література, 2017. — 212 с.